

Bilaga 4: Ersättning till grüngödsling inom ekologisk produktion

Förslaget om att föra in en odlingsgrupp för grüngödsling är ett svar på en beställning från Näringsdepartementet om att ta fram ett sådant förslag. Jordbruksverket förordar att denna förändring först införs år 2023 i samband med den nya strategiska planen.

Förslag till utformning

Grundförutsättningar:

- Ersättning till ekologisk grüngödsling ska enbart ges till grödkod 81 Grüngödsling.
- Kalkylen möjliggör en ersättning om cirka 1 100 kr/ha grüngödsling.
- Vi förutsätter att ersättningen ska införas i hela landet.

Följande villkor är aktuella:

- Grüngödsling ska sås senast 30 juni med för arten normal utsädesmängd.
- Grüngödsling ska vara anlagd med baljväxter i blandning med gräs.¹ Andra örter kan också ingå. Baljväxtandelen i utsädet får uppgå till högst 50 procent.
- Jordbrukaren får inte använda grüngödslingsgrödan för skörd, bete eller annan produktion före den 20 oktober i Blekinge, Hallands och Skåne län respektive den 10 oktober i övriga landet.
- Grüngödsling får putsas om det behövs för att hindra spridning av ogräs.
- Ersättning för grüngödsling kan högst medges för en areal som motsvarar 25 procent av den stödsökandes areal av grödor som ingår i de två ersättningsnivåerna spannmål/oljeväxter/proteingrödor/andra ettåriga grödor samt potatis/sockerbetor/grönsaker.
- Grüngödsling berättigar inte till ersättning för djurhållning.

Förslaget på artsammansättning och villkoret om putsning baseras på gällande kunskap och rekommendationer. Senaste sådatum är samma som för andra grödor, för att det inte ska bli fler datum för jordbrukare och kontrollanter att hålla reda på.

Begränsningen av arealen grüngödsling på den enskilda gården är utformad så att ersättning till grüngödsling så långt möjligt ska gå till de gårdar där det finns behov av grüngödsling. Gränsen 25 procent är val utifrån att grüngödsling åtminstone vart

¹ Gräs inkluderar definitionsmässigt även spannmål.

femte år bör återkomma i växtföljden på rena växtodlingsgårdar, vilket även är i linje med KRAV:s riktlinjer. Djurgårdar som i huvudsak odlar vall och gårdar med hög andel träda har däremot inget behov av grüngödsling. Deras möjligheter att erhålla ersättning till grüngödsling begränsas genom att enbart grödor som ingår i de två ersättningsnivåerna spannmål/oljeväxter/proteingrödor/andra ettåriga grödor samt potatis/sockerbetor/grönsaker ska utgöra underlag för att beräkna areal grüngödsling som berättigar till ersättning.

Villkoren att grüngödslingen inte får sköras före ett visst datum och att den inte berättigar till ersättning för djurhållning är grundförutsättningar som kalkylen för möjlig ersättningsnivå baseras på. Datumen för när skörd är tillåten ska vara desamma som i ersättningen för fånggröda för att jordbrukaren inte ska få fler datum att hålla reda på.

Konsekvenser av förslaget

Bedömd anslutning 2022 och på sikt

Vid ett införande redan 2022 kan anslutningen det första året förväntas bli begränsad, eftersom lantbrukarna kommer att behöva så grüngödslingen i renbestånd på våren 2022. Den billigaste etableringen uppnås normalt om en grüngödslingsgröda sås in redan i föregående års gröda, men i så fall skulle grüngödslingen ha såtts redan under våren eller sommaren 2021 när ersättningen ännu inte är beslutad eller känd. Vi bedömer att anslutningen 2022 kan uppgå till 16 000 hektar.

På sikt bedömer vi att arealen ekologisk grüngödsling kan uppgå till 25 000 hektar per år. Detta motsvarar cirka 15 procent av de 165 000 ha grödor som i nuläget ingår i ersättningsnivåerna för spannmål/oljeväxter/proteingrödor/andra ettåriga grödor samt potatis/sockerbetor/grönsaker. Vi har här utgått från några antaganden. Dels att arealen av nämnda grödkategorier ökar med åtminstone 30 procent, delvis som en följd av att ersättning till grüngödsling införs. Dels har vi tagit hänsyn till att i storleksordningen två tredjedelar av de ekologiska gårdarna i nuläget har djur. De djurgårdar som ofta har vall återkommande i växtföljden har vanligen inget behov av grüngödsling.

Det krävs resurser för handläggning och IT-utveckling

Handläggningstiden för handläggarna på länsstyrelsen kommer öka med den föreslagna begränsningen utifrån företagets areal av olika grödor. Handläggarna kommer manuellt att få hantera kontroll mellan två olika system, systemet Jorden för ekologisk produktion och Ararat för omställning till ekologisk produktion.

Resursbehovet för IT-utveckling för att införa en gräns på hur stor del av gårdens areal som får utgöras av grüngödsling samt att exkludera den från beräkningen av ersättning för djurhållning uppskattas till 400-500 timmar. Gällande införande i tid

konkurrerar utveckling av detta med färdigställande av funktionalitet för nuvarande programperiod, t ex hantering av överklagningar, viss typ av ombeslut, släpande sanktion mm. Dessutom påverkar det starten för utveckling inför kommande programperiod. Inför kommande programperiod ser vi att mycket ny funktionalitet måste byggas t ex för de nya grundvillkoren, indikatorer och ett antal nya eco-schemes.

För att klara ett eventuellt införande av ersättning till gröngödsling redan 2022 behöver Jordbruksverket ett beslut senast halvårsskiftet 2021.

Övriga konsekvenser

Ersättning till gröngödsling minskar kalkylutrymmet för ersättning till spannmål och andra ettåriga grödor, jämfört med att (som idag) inte ha ersättning till gröngödsling.

Villkoret att jordbrukaren inte får använda gröngödslingsgrödan för skörd, bete eller annan produktion före ett visst datum är svårkontrollerbart och innebär bland annat extra kontrolltillfällen i fält. Ett likande villkor finns dock redan i ersättningen för fånggröda, vilket gör att vi bedömer att det ändå är möjligt att införa ett sådant villkor.

Vi ser inte att förslaget påverkas av vilken pelare som ersättningarna till ekologisk produktion finansieras av i nästa period.

Att införa en ersättning för gröngödsling med en begränsning på en viss andel av växtodlingsarealen på lantbrukarnivå kan skapa utmaningar för rapporteringen av den fysiska arealen i vissa indikatorer i årsrapporten.

Om lantbrukaren söker ersättning på mer areal än vad hen sedan får utbetalt för vet vi inte vilka specifika block som fått ersättning. Vid rapportering ska den fysiska arealen rapporteras vilket innebär att block med flera ersättningar endast ska räknas en gång. Då måste man känna till blockidentiteten på alla block som fått ersättning. Vi förstår inte riktigt hur det skulle lösas men kan fråga Kommissionen om detta i expertgruppen för uppföljning och utvärdering av den gemensamma jordbrukspolitiken (GREXE).

För små ekologiska gårdar som bara odlar någon enstaka gröda varje år, men ändå har en varierad växtföljd över tid, kommer det att vara svårt att få ersättning för hela arealen gröngödsling. Om en gård exempelvis ett enskilt år har vete på halva arealen och gröngödsling på halva arealen får de bara ersättning för en fjärdedel av arealen gröngödsling.

De föreslagna villkoren reglerar inte när gröngödslingen får brytas, vilket innebär en risk att lantbrukarna bryter gröngödslingen tidigt med påföljande ökad risk för växnäringsutlakning. Vi bedömer dock risken som liten för att lantbrukarna bryter gröngödslingen redan på tidig höst i de fall de tänker vårså. Lantbrukarna torde ha

incitament att vänta med brytning i dessa fall, för att kunna utnyttja kvävet nästa år. Detta är också vad rådgivningen rekommenderar. Därtill finns i Götaland regler för minsta andel grön mark. När det gäller höstsådd av spannmål innebär den tidiga brytningen dock risk för utlakningsförluster, medan höstoljeväxter har bättre förmåga att tillgodogöra sig frigjort kväve under hösten.

Villkor som inte är lämpliga att införa

Vi har valt att inte föreslå villkor som säkerställer att grüngödslingen ligger en begränsad tid (ett år). Kontroll av sådana villkor kan inte göras förrän efterföljande år, eftersom grüngödslingen ska ligga över vintern i de fall som marken ska vårsås året efter (pga att det annars uppstår växtnäring förluster). Följden av detta är att olika år behöver länkas ihop, vilket ställer stora krav på administrativa kontroller, innebär IT-mässiga problem och kräver i sammanhanget stora resurser för IT-utveckling. I stället för att begränsa liggtiden har vi valt att begränsa arealen grüngödsling utifrån arealen av grödor som kan dra nytta av grüngödsling. Nackdelen med den valda lösningen är att det kan finnas gårdar som låter grüngödslingen ligga kvar på samma skifte en längre tid, som en form av träda. Vi minimerar dock denna risk genom att enbart grödor som är i behov av grüngödsling ska utgöra underlag för att beräkna hur stor areal grüngödsling som berättigar till ersättning.

Problematiken med att kontrollera grödans ålder hänger samman med två faktorer. Lantbrukaren har inte juridiska krav att rita skiftenas gränser rätt vid ansökan i SAM Internet. Vi kan inte garantera att två skiften som delvis överlappar mellan två år egentligen inte är exakt samma skifte vare sig vid administrativ kontroll eller vid arealövervakning. Om skiftet inte täcker hela blocket kan det se ut som om skiftet flyttats men lantbrukaren har bara ritat lite olika. Ett annat problem är att det sker blockdelningar vilket gör att ett skifte kan vara flera skiften nästa år, och omvänt. Det gör det svårt att basera jämförelsen utifrån vilket block som skiftet hör till.